

Hogy gazdasági helyzet van, már az óvodásokba is sulykolják, azzal a téveszmével együtt, hogy a többi helyzet éppen a gazdaságitól olyan, amilyen. Milyen egyszerű is volna! A válság kulcsát, bipp-bopp!, megtalálnánk. Mondjuk, még több kölcsönt vennénk föl, vagy még keményebben dolgoznánk még kevesebb bérért, több adóval, batékonyabban persze, aztán lassacskán a tudományos-technikai forradalom szépen begyűrűzne, a forint konvertibilissé válna, igazi pénzzé, amit a Nemzeti Bank nemcsak kibocsátana, el is fogadna, akár a yent, a dollárt...

De hiszen eddig is valami ilyesmi történt. Az államosítások óta annyi ezer és ezer milliárd ment a népgazdaságba, és mehetne még és még. Ördögi kör?

Aki Istent ismer vagy történelmet, tudja, hogy a gazdaság se nem célja, se nem alapja a társadalmi életnek. Éppen ellenkezőleg: következménye, utruga vagy kórója az uralkodó szellemi állapotoknak. A tudásszintnek például, melynek jegyében a társadalom föltalál, megbonosít modern gazdálkodási eljárásokat, vagy éppen elutasítja ezeket; üldözi a föltalálókat, frástudatlannak bagyja az iskolásokat, engedi omladozni az egyetemeket, előítéletektől vezérelve elberdálja az erőforrásokat, monopolizálja és korlátozza az információkat, bölcsesség nélkül készít számvetést, azt hiszi, hogy a pénz önmagánál többet jelent: például időt, munkát, életet; elfogadja, hogy: az ember értékét a teljesítménye adja, a munkát a piac minősítse, következésképpen az ember a piacon méretessék. A társadalom becsület-állapotától függ például, hogy a gazdálkodók betartják-e a szerződéseket, korrektek-e az üzleti viszonyok, ki-ki elvégzi-e a munkáját, létezik-e kötelesség, erény, tisztesség, lopnak-e mindazok, akik megcsaltnak és kisemmi-zettnek érzik magukat? A társadalomnak a szeretettől való áthatottságától függ, érdemes-e egyáltalán dolgozni, vagy akár élni? A termelés előbb-utóbb rabszolgamunka lesz — és épp annyira batékony — ott, ahol a munkást dolgozónak tekintik. Hangyának, nemtelen termelési tényezőnek, aki jó, ha annyit kap, amennyiből személyét és a következő dolgozó-generációt „újratermelheti” — mintba valami állatnál is alantasabb: dolog volna. Holott az ember ember. Isten barátja, s emberi méltóságának egyik forrása a munkája. Méltó a munkás a bérére, mondja Jézus, a munkás. Az embert csakis szerető és szeretetre szomjazó lény felől szabad és lebeteséges megközelíteni a gazdasági életben is. Máskülönben elvész a munkálató, a munka, a tőke legitímációja. A gazdasági élet erőszakon vagy korrupción alapuló kizsákmányolássá torzul, rablássá, ember és természet elleni harccá.

Ha a magyar társadalomban sikerülne illő helyére visszaállítani a tudást és az erkölcsöt, gazdaságunk bamarosan elérne akár valami századfordulós kapitalizmus-szintet is. De onnan hová? A korlátlan növekedés zsákutcájába? Abonnan kifelé igyekeznek azok, akik a kor idejét élik, és keresik azt az utat, amelyen nemcsak a gazdasági élet, de a Föld élete is megőrizhető.

Talán meglepő, de csatlakozhatunk bozzájuk, ha képesek vagyunk restaurálni magunkat a szeretetben. Semmi más nem védhet meg a konzumidiotizmussal iker termelésekényszertől, a türelmetlenségtől, más nem állíthatja helyre a szolidaritást munkás és munkás között, nem adhat értelmet a közbizalmon alapuló főnök—beosztott viszonynak, munkának és más nem szellemiübeti át a tudást és becsületet, hogy általuk a gazdaság az és csak az legyen, amire való.